Науковий вісник Львівського національного університету
ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

Scientific Messenger of Lviv National University
of Veterinary Medicine and Biotechnologies

ISSN 2519–2701 print
ISSN 2518–1327 online

doi: 10.15421/nvlvet8631
<http://nvlvet.com.ua/>

UDC: 811.124:619:616

Latin clinical veterinary terminology: word-formation, lexical-semantic and syntactic aspects

I.V. Karbovnik

Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv, Ukraine

Article info

Received 23.01.2018
Received in revised form
22.02.2018
Accepted 26.02.2018

Stepan Gzhytskyi National
University of Veterinary Medicine
and Biotechnologies Lviv,
Pekarska Str., 50, Lviv, 79010,
Ukraine.
Tel.: +38-096-453-84-82
E-mail: ivanka.karbovnik@gmail.com

Karbovnik, I.V. (2018). Latin clinical veterinary terminology: word-formation, lexical-semantic and syntactic aspects. Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies. 20(86), 161–166. doi: 10.15421/nvlvet8631

The article is devoted to the research of the Latin medical-veterinary clinical terminology system – one of the subsystems of general medical-veterinary terminology. The ways of formation of the Latin Sub-language of clinical veterinary medicine are analyzed, sources of its replenishment are determined; It was discovered that most of the terms are composed using terms of Greek-Latin origin, which is a decisive trend in the development of the terminology of veterinary medicine and in our time. It is investigated that for the modern terminological word formation of clinical veterinary vocabulary all main methods are typical, by means of which the vocabulary of the veterinary doctor is replenished: semantical, syntactical, morphological. In the article a word-formation, lexical-semantic and syntactical analysis of the Latin clinical veterinary terminology was made for the first time; the main word-building models are described, the derivation processes, word-formation fortresses of the Latin clinical veterinary terms are described and the complex of methods of their word-formation are analyzed; defined the status and semantic characteristics of formants – components of the term; the lexical-semantic features of the studied terminology are revealed; attention was paid to etymology, the phenomenon of derivation and the most productive affixes and term elements in the structure of one-word clinical veterinary terms. The systematization of term elements according to thematic groups that are in a certain lexical-semantic relationship is carried out, namely: term elements, which denote the names of sciences, treatment, methods of diagnostic examination, surgical techniques; word-formation elements for the designation of organs of animals and tissues; therapeutic methods, names of pathological changes of organs and tissues; term elements that denote various physical properties, quality, color, size; word-formation elements to denote functional changes, processes, and states. The attention is paid to the morphological and syntactical structure of single, dual, and verbose clinical terms with different types of definitions. We consider one of the most important tasks of modern linguistics – not only to fix, study and analyze lexical-semantic innovation processes in terminology, but also codify the terminology system itself. Therefore, one of the priority directions of terminological work in the field of veterinary medicine at the present stage is the normalization of clinical terminology, that is, the revision of the terminology system in accordance with the conceptual basis and norms of the Latin and Ukrainian scientific languages. As the most important aspect, we consider the development of a single concept of terminology, which uses the experience and positive achievements of scientists of different generations. Provision of linguistic normative terms should take place at all levels – both conceptual and actual language – phonetic, orthoepic, spelling, lexical-semantic, word-building, morphological, syntactical.

Key words: Latin clinical veterinary terminology, term, termoelement, word-formation element, root, prefix, suffix, affix, greek-latin origin, greek doublet.

Латинська клінічна ветеринарна термінологія: словотворчі, лексико-семантичні та синтаксичні аспекти

І.В. Карбовнік

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького,
м. Львів, Україна

Стаття присвячена дослідженню латинської медико-ветеринарної клінічної терміносистеми – однієї з підсистем загальної медико-ветеринарної термінології. Проаналізовано шляхи формування латинської субмовиклінічної ветеринарії, визначено джерела її поповнення; виявлено, що більшість термінів складена з використанням терміноелементів греко-латинського походження, що є визначальною тенденцією розвитку терміносистеми ветеринарної медицини й у наш час. Досліджено, що для сучасного термінологічного словотворення клінічної ветеринарної лексики характерні всі основні способи, за допомогою яких поповнюється термінологічний запас професійної мови ветеринарного лікаря: семантичний, синтаксичний, морфологічний. У статті вперше здійснено словотворчий, лексико-семантичний та синтаксичний аналіз латинської клінічної ветеринарної термінології; вказано на основні словотвірні моделі, описуються дериваційні процеси, словотворчі форманти латинських клінічних ветеринарних термінів та аналізується комплекс способів їх словотворення; визначено статус і семантичні характеристики формантів – складників терміна; виявлено лексико-семантичні особливості досліджуваної термінології; звернено увагу на етимологію, явище деривації і найбільш продуктивні афікси та терміноелементи у структурі однослівних клінічних ветеринарних термінів. Здійснено систематизацію терміноелементів за тематичними групами, що перебувають у певному лексико-семантичному взаємозв'язку, а саме: терміноелементи, які позначають назви наук, лікування, методи діагностичного обстеження, хірургічні прийоми; словотворчі елементи на позначення органів тварин та тканин; терапевтичні прийоми, назви патологічних змін органів і тканин; терміноелементи, які позначають різні фізичні властивості, якості, колір, розмір; словотворчі елементи на позначення функціональних змін, процесів та станів. Звернено увагу на морфологічну та синтаксичну структуру одно-, дво- та багатослівних клінічних термінів з різними типами означень. Вважаємо одним з актуальних завдань сучасної лінгвістики – не лише зафіксувати, вивчити та проаналізувати лексико-семантичні інноваційні процеси в термінології, але й кодифікувати саму терміносистему. Тому, одним із пріоритетних напрямків термінологічної роботи в галузі ветеринарної медицини на сучасному етапі є унормування клінічної термінології, тобто перегляд терміносистеми відповідно до поняттєвої бази та норм латинської і української наукової мови. Як найважливіший аспект вважаємо розроблення єдиної концепції термінотворення, що використовує досвід і позитивні надбання вчених різних поколінь. Забезпечення лінгвістичної нормативності термінів має відбуватися на всіх рівнях – як поняттєвому, так і власне мовних – фонетичному, орфоепічному, орфографічному, лексико-семантичному, словотвірному, морфологічному, синтаксичному.

Ключові слова: латинська клінічна ветеринарна термінологія, термін, терміноелемент, словотворчий елемент, корінь, префікс, суфікс, афікс, греко- латинське походження, грецький дублет.

Вступ

Сучасні вимоги щодо підготовки спеціалістів у різних галузях передбачають глибоке знання та розуміння термінології обраної спеціальності, а у сфері медицини передбачають володіння практичними навичками для роботи з міжнародними номенклатурами (Tsekhmister, 2002). Ветеринарний лікар має коректно формулювати в усній або письмовій мовленнєвій діяльності спеціальну інформацію використовуючи професійну мову у спілкуванні з колегами, від чого, зокрема, залежить взаєморозуміння між ними, що і впливає на визначення вірного діагнозу, і, як наслідок, грамотне лікування. Володіння навичками роботи зі спеціальними термінами, крім того, допомагає краще розуміти спеціальну літературу, яка видається різними європейськими мовами, отже, розвивати професійну ерудицію. Міжнародна наукова терміносистема ґрунтується на греко-латинському лінгвістичному субстраті, побудована за змішаним типом і передбачає знайомство з основами латинської фонетики, граматики та синтаксису (Kisel'ova, 2013).

Сучасна клінічна ветеринарна термінологія (від грецького *cline* – ліжко, стійло для тварин) формувалася протягом багатьох епох, вдосконалюючись у всіх аспектах. Вона є однією з найскладніших підсистем медичної ветеринарної термінології, яка охоплює назви хвороб і патологічних станів, способів обстеження й лікування, профілактики та діагностики, назви хірургічних операцій та маніпуляцій тощо. Значна частина клінічних термінів успадкована ще від стародавніх греків, у сучасному її складі зустрічаються латинські слова та слова, запозичені з сучасних мов. Поряд зі словами суто грецького чи латинського походження в клінічній термінології зустрічаються також терміни-деривати, утворені одночасно від грецьких і латинських компонентів. Наприклад: *dysfunctio*, *ōnis f*/порушення функції (*dys*-/префікс

грецького походження зі значенням «порушення, розлад»; *functio*, *ōnis f*/латинський іменник зі значенням «виконання, здійснення, функція»).

У вітчизняній практиці, в історії хвороби, довідковій та навчальній літературі, прийнято писати клінічні терміни в українській орфографії (наприклад: холецистотомія, дисфагія і т.п.). З огляду на те, що клінічна термінологія греко-латинського походження, у даній статті подаємо клінічні терміни у латинській орфографії, яка є міжнародною, що допоможе майбутньому ветеринарному лікарю свідомо оперувати даними поняттями як в латинському, так і в українському написанні.

Інтернаціональний характер, різноманіття наукових понять забезпечують постійний дослідницький інтерес до цієї термінологічної підсистеми, визначають напрями досліджень і різні теоретичні аспекти вивчення (Світлична Є.І. досліджувала субмову клінічної стоматології (Svitlychna et al., 2006); дослідження Г. Краковецької (Krakovetskaya, 1979), Р. Беляєвої (Byelyayeva, 2016)) присвячені етимологічному аналізу греко-латинських медичних терміноелементів; Л. Бахрушина вивчала питання антонімії клінічних термінів (Bakhrushina, 1989) та ін.).

Актуальність дослідження полягає у виявленні різнопланових моделей сучасних клінічних ветеринарних термінів, що є певним внеском у розробку актуальних проблем термінотворення та сприятиме комплексному вивченню лексичної системи латинської мови.

Мета дослідження – продемонструвати кризу призву систематизації методологічних досліджень медичної термінології особливості структури латинських клінічних ветеринарних термінів, що увійшли до сучасного наукового обігу; диференціювати значення клінічних термінів, утворених з грецьких терміноелементів, оформлених в латинській і українській орфографії; представити й подекуди прокоментувати термі-

нологічний матеріал, що використовуємо в курсі латинської мови при вивченні медичної ветеринарної термінології.

Відповідно до мети дослідження визначено *завдання*: 1) визначити корпус клінічних ветеринарних термінів, що увійшли до сучасного наукового обігу; 2) проаналізувати словотворчі, лексико-семантичні та синтаксичні особливості клінічних ветеринарних термінів; 3) виокремити найбільш продуктивні афікси та терміноелементи у субмові клінічної ветеринарії; 4) здійснити систематизацію терміноелементів за тематичними групами.

Матеріали та методи

Аналіз терміноодиниць здійснено на основі медико-ветеринарних лексикографічних джерел (SMVT, 1990; RUSTVM, 1994; Vlasenko et al., 2008; Ponomar et al., 2011). Описовий та дистрибутивний методи дозволили виокремити словотворчі, лексико-семантичні та синтаксичні особливості клінічних ветеринарних термінів. Дистрибутивний метод дає змогу ідентифікувати синтаксичне оточення лексем та виявити типові моделі, в яких вони вживаються; дескриптивний метод призначений для дескриптивної характеристики досліджуваних лексем, допомагає повніше розкрити особливості їхньої семантики.

Результати та їх обговорення

Отримані результати можуть бути застосовані у викладацькій практиці щодо латинської мови, у спецкурсах, присвячених питанням лексичної семантики та перекладу, під час написання курсових і дипломних робіт, для підготовки навчальних посібників та словників, а також у курсі комп'ютерної лінгвістики, зокрема, застосування комп'ютерних програм та інтернет-ресурсів у лінгвістичних дослідженнях. Це найдавніша термінологія, на прикладі якої можна простежити шляхи становлення, розвитку та вдосконалення термінів, реалізацію семантичних процесів, тенденції, способи і методи словотворення, а також функціонування цих методів саме в терміносистемі ветеринарної медицини.

Словотворчий аналіз терміноодиниць субмови латинської клінічної ветеринарної термінології свідчить, що однослівні клінічні терміни є прості, похідні та складні. Прості у свою чергу бувають грецького походження, тобто, це ті лексеми, які зберегли свою автентичну форму, а саме: *ascites* асцит, черевна водянка, *asthma* астма, ядуха, *diabetes* діабет, сечове виснаження, *phlegmone* флегмона, розлите гнійне запалення підшкірної клітковини, *therapia* терапія, лікування, *cholera* холера. Серед клінічних ветеринарних термінів є чимало *латинських слів*: *abscessus* нарів, *ulcus* виразка, *gangraena* гангрена, змєртвїння, *struma* зоб, воло, *lupus* вовчанка, туберкульоз шкіри, *scabies* короста, *cancer* рак, *hernia* грижа.

Основну роль в засвоєнні однослівних похідних та складних клінічних термінів відіграють греко-латинські словотворчі елементи – терміноелементи. Компоненти складного терміна, що мають твердо

зафіксоване, стабільне значення і утворюють декілька термінів одного змістового ряду, називаються терміноелементами. Наприклад, кінцевий терміноелемент - *pathia*/страждання, захворювання у складних термінах вказує на захворювання: *mastopathia*/захворювання молочної залози; *adenopathia*/захворювання лімфатичних вузлів; *osteochondropathia*/захворювання кістки і хряща; *myopathia*/захворювання м'язів. Оволодіння системою греко-латинських терміноелементів – це, свого роду, термінологічний ключ до розуміння базової медико-ветеринарної клінічної термінології.

Серед однослівних клінічних ветеринарних термінів виділяємо похідні, які утворюються шляхом афіксації: а) префікса і кореня: *an+aemia*/недокрів'я; *dys+trophia*/розлад живлення; *hyper+ergia*/підвищена реактивність організму; б) кореня і суфікса: *dermatitis*/запалення шкіри; *lip-oma*/жирова пухлина; *arthrosis*/хронічне захворювання суглобів; в) префікса, кореня і суфікса: *endo-metr-itis*/запалення слизової оболонки матки; *syn-arthr-osis*/нерухомий суглоб (сполучення кісток зрощенням).

Складні однослівні терміни можуть утворюються шляхом сполучення двох або кількох коренів (основ) слів грецького, рідше грецького і латинського походження: *mast-ectomy*/видалення молочної залози; *cyst-o-tomia*/операція сечового міхура; *colp-o-hyster-orexia*/закріплення матки; *oste-o-chondro-pathia*/захворювання кістки і хряща; *phleb-o-graphia seu* (або) *ven-o-graphia*/рентгенографія вен; *herni-o-tomia seu cel-o-tomia*/операція на грижу; *ul-ectomy seu gingiv-ectomy*/резекція ясен; *proct-o-scoria seu rect-o-scoria*/огляд прямої кишки за допомогою ректоскопа; *venaesection seu phleb-o-tomia*/венозне кровопускання; буквально: розріз, розтин вени. Однак бувають випадки, коли при утворенні клінічних термінів вживається не справжня основа (корінь) іменника, а так звана основа називного відмінка. Наприклад: *micro-organismus* /мікроорганізм, мікроб; *mega-colon*/розширення і потовщення стінок ободової кишки; *sten-o-thorax*/звуження грудної клітки; *prot-o-plasma*/вміст клітини, включаючи її ядро.

Кінцеві терміноелементи приєднуються до основи попереднього іменника сполучним голосним **-o**, який звичайно випадає, якщо кінцевий терміноелемент починається з голосного, наприклад: *cyst-o-tomia*/операція сечового міхура; *blepharoplegia*/параліч повіки; *haemat-uria*/сечокрів'я; *glossalgia*/біль в ділянці язика. Однак, від прикметників з основою на **-u** складні терміни утворюються без сполучного голосного: *poly-dactylia*/багатопалість.

Двослівні та багатослівні клінічні терміни утворюються за схемами: SnSg; SnAn, де Sn – іменник у називному відмінку; Sg – іменник у родовому відмінку; An – прикметник у називному відмінку; Ag – прикметник у родовому відмінку. Наприклад, SnSg: *strictura urethrae*/звуження сечівника; *fractura costae*/перелом ребра; *mammitis bovum*/ виразковий герметичний маміліт великої рогатої худоби; SnAn: *atrophia pulmonalis*/легенева атрофія; *hydrops cardiacus*/серцева водянка; SnSgSg: *insufficiencia valvulae aortae*/недостатність клапана аорти; SnSgAn: *ulcus ventriculi rotundum*/кругла виразка шлунка;

SnAnAn: pneumonia pneumococca acūta/гостра пневмококова пневмонія; SnAnAnAn: anaemia sideropenica posthaemorrhagica chronica/хронічна постгеморагічна залізодефіцитна анемія; SnSgAgAn: vulnus femoris dextri incisum/різана рана правого стегна; SnSgSgAn: luxatio articulatiōnis humeri simplex/простий вивих суглоба плечової кістки. Аналіз досліджуваних багатослівних клінічних ветеринарних термінів показав, що у більшості з них неузгоджене означення стоїть на першому місці, а узгоджене – на другому (SnSgAn). Однак, спостерігається тенденція, коли неузгоджене означення стоїть на другому місці, а узгоджене – на першому (SnAn(An)Sg): rhinitis infectiosa avium/інфекційний насморк птахів; encephalomyelitis enzootica suum/ ензоотичний енцефаломієліт свиней; hepatitis infectiosa-necrotica ovium/ інфекційний некротичний гепатит овець

Лексико-семантичний аналіз досліджуваних клінічних ветеринарних термінів дозволяє виокремити такі тематичні групи:

Грецькі терміноелементи на позначення органів, виділень, статі: aden- /залоза, лімфатичний вузол; amygdal-/мигдалик; blephar-/повіка; cyt-/клітина; cyst-/міхур, сечовий міхур; cholecyst-/жовчний міхур; enter-/кишка, кишківник; hist-/тканина; haem-, haemat-, -aemia/кров; lapar-/живіт; nephr-/нирка; phleb-/вена; pneum-/легеня; proct-/пряма кишка; somat-/тіло; splen-/селезінка; typhl-/сліпа кишка; my-, myos м'яз; ur-, -uria сеча, сечові шляхи; chole-/жовч; sial-, ptyal-, sialia/слина; tox-, toxic-/отрута; hidr-/піт, hydr-/вода; ru-/гній, lithus, lith-/камінь; -paedia/виправлення недоліків; ger-, geront-/старий; -genesis/утворення, виникнення; -poësis/утворення; zoo-/тварина.

Словотворчі елементи грецького походження, що позначають назви патологічних змін органів і тканин, терапевтичні прийоми: -algesia/больове відчуття; -algia/біль без органічних змін; -odynیا/біль; -ectasia/розширення, розтягнення; -lysis/розпад; -malacia/розм'якшення; -pathia/захворювання; -plegia/параліч, удар; -ptosis/опущення органа; -rrhagia/кровотеча; -rrhoea/течія, сильне виділення; -sclerosis/затвердіння, ущільнення тканин чи органів; -stenosis/звуження; -therapia/лікування; onc-/пухлина; carcin-/рак, ракова пухлина; -mycōsis/грибкове захворювання; -necrōsis/змертвіння; -rrhexis/розрив; -schisis/розщеплення; -stāsis/застій фізіологічної рідини в органах.

Грецькі словотворчі елементи, які позначають функціональні зміни, процеси та стани: aeti-/причина; aesthesi-, -aesthesia/чутливість; -acusia/слух; -ergia/діяльність; -gnosis/знання, пізнання; -kinesia/рух; -mnēsia/пам'ять; -phagia /поїдання, ковтання; -philia/схильність; -phobia/боязнь; -plegia/удар, параліч; prosop-/обличчя; pneum-, pneumat-/повітря; psych-/душа; phren-/думка, розум; sphyg-, -sphygmia/пульс; -trophia/живлення органів і тканин; -geusia/смак; /orexia апетит; -osmia/нох; -opia, -opsia/зір; -emēsis/блювота.

Грецькі терміноелементи на позначення органів, виділень, статі: aden- /залоза, лімфатичний вузол; amygdal-/мигдалик; blephar-/повіка; cyt-/клітина; cyst-/міхур, сечовий міхур; cholecyst-/жовчний міхур;

enter-/кишка, кишківник; hist-/тканина; haem-, haemat-, -aemia/кров; lapar-/живіт; nephr-/нирка; phleb-/вена; pneum-, pneumat-/легеня; proct-/пряма кишка; somat-/тіло; splen-/селезінка; typhl-/сліпа кишка; my-, myos м'яз; ur-, -uria/сеча, сечові шляхи; chole-/жовч; sial-, sialia/слина; tox-, toxic-/отрута; hidr-/піт, hydr-/вода; ru-/гній; lith-/камінь; -paedia/виправлення недоліків; ger-, geront-/старий; -genesis/утворення, виникнення; -poësis/утворення; arthr-/суглоб; ot-/вухо; kēphal-/голова; chondr-/хрящ; encephal-/головний мозок; cardi-, cardia/серце, odont-/зуб; embry-/плід, зародок; gony/коліно; brachi-/плече; cheil-/губа; gloss-/язик; mast-/молочна залоза; myel-/кістковий мозок; rhin-/ніс; neur-/нерв; ophthalm-/око; oste-/кістка; pod-/нога, стопа; proct-/пряма кишка; ten-/сухожилок; amygdal-/мигдалик; angi-/судина; phleb-/вена; spondyl-/хребець; splanch-/нутроші; salping-/маткова труба; hyster, metr-/матка.

Грецькі дублетні позначення різних фізичних властивостей, якості, кольору та розміру: auto-/сам, той самий; homeo-, homo-/подібний, однаковий; neo-/новий; pseudo-/несправжній, хер-/сухий; cry-/лід, холод; therm-, thermia-/тепло, жар; rug-/вогонь; mast-, mega-, megal-/великий; -megalia/збільшення; micr-, olig-/малий; poly-/численний; pan-, pant-/весь, всякий; brachy-/короткий; brady-/повільний; tachy-/швидкий; chrom-/колір; leuc-/білий; erythr-/червоний; melan-/чорний glyc-/солодкий poli-/сірий xanth-/жовтий; tachy-/швидкий.

Проаналізувавши тематичні групи, виділяємо терміноелементи, які мають однакове звучання – фонетичні омофони, наприклад: 1. Терміноелемент брахі-: а) brachy - від грец. brachy/короткий, маленький. Наприклад: brachymetropia/короткозорість; brachycephalia/короткоголовість; б) brachi – від грец. brachion/плече, рука, плечова кістка. Наприклад: brachialgia/біль у плечі; brachialis/плечовий. 2. Терміноелементи гем-, гем(ат)-, гем(і)-: а) haem-, haem(at)- від грец. haima, haimatos/кров. Наприклад: haematologia/наука про кров; haemolysis/ процес руйнування червоних кров'яних тілець; б) hem(i)-, від грец. Hemi/пів, половина, односторонній. Наприклад: hemialgia/біль в одній половині тіла. 3. Терміноелементи гідр-, гір-: а) hydr- від грец. hydor/вода. Наприклад: hydrops/водянка; hydrophobia/боязнь води; б) hidr- від грец. hidros/ піт. Наприклад: hidradenoma/доброякісна пухлина потової залози; hidrorrhoea/надмірне виділення поту; в) hyg-/вологий, рідкий. Наприклад: hygroscopicus/той, що поглинає вологу. 4. Терміноелемент гіст(er)-: а) hyst(er)- від грец. hystera/матка. Наприклад: hysterectomy/видалення матки; б) hist- від грец. histos/тканина. Наприклад: histopathologia/наука про хворобливі зміни тканини. 5. Терміноелементи еті-, еті-, ете-: а) aeti- від грец. aitia/причина. Наприклад: aetiologia/вчення про причини хвороби, сама причина хвороби; б) aeth- (грец.) вказує на етил, етилен. Наприклад: Aethazolum/етазол; aethylicus, a, um/етиловий. 6. Терміноелемент пед-: а) paed- від грец. pais, paidos/дитина. Наприклад: paediatric/дитячий лікар (>iater – лікар); б) ped- від лат. pes, pedis м/нога, стопа. Наприклад:

pedistibulum/стремено, стебло; pediculus/1) воша; 2) ніжка, стебельце. 7. Терміноелемент полі-: а) poly- від грец. polys/численний. Наприклад: polyarthritis/множинне запалення суглобів; б) poli- від грец. polios/сірий. Наприклад: poliomyelitis/запалення сірої речовини спинного мозку; в) poli- від грец. polis/місто. Наприклад: polyclinica/поліклініка. 8. Терміноелемент стен-: а) sthen- від грец. sthenos/сила, міць. Наприклад: asthenia/безсилия, загальна слабкість; б) sten- від грец. stenosis/вузький. Наприклад: stenothorax/вузькість грудної клітки. 9. Терміноелемент цит-: а) cyt- від грец. cytos/порожнина, клітина. Наприклад: cytodiagnosis/діагноз на підставі мікроскопічного дослідження клітин; б) cit- від лат. citus/швидкий. Наприклад: cito/швидко; citissime/якнайшвидше; в) cit(r)- від лат. citrus/цитрусове дерево. Наприклад: acidum citricum/лимонна кислота.

Важливу роль у структурі клінічних термінів відіграють суфікси, які приєднуються переважно до основ грецьких, іноді і до основ латинських іменників, наприклад: tonsillitis/запалення мигдаликів, dermatitis/запалення шкіри, gastritis/гастрит, запалення слизової оболонки шлунка, dermatoma/шкірна пухлина, обмежене потовщення, або гіпертрофія шкіри. Серед суфіксів виділяємо найбільш продуктивні, що використовуються для позначення патологічних станів – назв хвороб запального, незапального та пухлинного характеру, а саме: суфікс (разом із закінченням) -itis (itidis f) вказує на запальні процеси в органах: hepatitis/гепатит, запальне захворювання печінки; суфікс -osis (is f) означає незапальне захворювання постійного характеру, пов'язане з перевищенням норми: arthrosis/артроз, хронічне суглобове захворювання; leucocytosis/збільшення кількості лейкоцитів у крові; суфікс -iasis (is f) служить для позначення назв хвороб незапального характеру, ознак хвороб: nephrolithiasis/ниркова каменна хвороба; leontiasis/леонтіаз, левове обличчя (ознака сказу); суфікс -oma (atis n) вказує на наявність пухлини: myoma/м'язова пухлина; суфікс -ema (atis n) – наявність висипів, набряків та наливів: empyema/скупчення гною в порожнині; exanthema/висип на шкірі; суфікс -ismus (i m)/отруєння; хворобливий стан; відхилення від норми: gigantismus/гігантизм, надмірний ріст; iodismus/отруєння йодом. Якщо запаленням уражена оболонка органа, то до клінічного терміна додається префікс peri-, якщо внутрішня оболонка органа – префікс endo-, якщо клітковина навколо органа – префікс para-, наприклад: perimetritis, itidis f/периметрит, запалення серозної оболонки матки, endometritis, itidis f/ендометрит, запалення слизової оболонки матки, parametritis, itidis f/параметрит, запалення сполучної тканини навколо матки. Деякі запальні захворювання зберігають традиційні назви: pneumonia, ae f/запалення легень, paragritum, i n/панарицій, гнійне запалення пальця.

Префіксальне словотворення – це приєднання (префікса) до основи слова. У процесі термінотворення грецькі прийменники часто виступають у ролі префіксів. Префікси ніби розгортають конкретне значення відповідних прийменників і, крім основних

значень, можуть виражати також вторинні і переносні значення. Вони суттєво не змінюють значення кореня, а лише надають йому певного відтінку або підсилюють це значення. Найчастіше в ролі префіксальних морфем виступають латинські і грецькі префікси, а також латинські і грецькі числівники. При цьому латинські префікси можуть поєднуватися як з латинськими, так і з грецькими основами і навпаки: грецькі – з грецькими, і з латинськими основами. У більшості випадків один і той самий смисловий відтінок можна виразити синонімічними за значенням латинськими і грецькими префіксами. Кінцевий приголосний префікса може уподібнюватися до початкового приголосного кореня слова. Це явище називається *асиміляцією*. Наприклад, префікс in- перед приголосними b, m, p переходить в im- (implantatio *імплантація* > in-planto – 1) хірургічна операція, при якій здійснюється вживлення в тканини чужих для організму матеріалів; 2) загальна назва багатьох видів пластичних хірургічних операцій (*пересадка хряща кістки* тощо). У процесі термінотворення в грецьких префіксах може випадати кінцевий голосний перед голосним кореня, наприклад: hyracusia/гіпакузія (*від* hupo-acusia)/порушення слуху, зумовлене зниженням збудливості рецепторних клітин спірального органа. **Грецькі префікси** у творенні клінічних ветеринарних термінів: **a-/an-/не**, без (заперечення, позбавлення, відсутність): **atrophia**/відсутність живлення; **anaemia**/недокрів'я; **dys-/розлад функції**: **dyspnoe**/задишка; **hemi-/пів**, односторонній: **hemialgia**/біль в одній половині тіла; **hyper-/надто**, понад, вище норми: **hypertonia**/підвищення артеріального тиску **hypo-/hyp-/під**, нижче норми, зменшення **hypotonia**/зниження артеріального тиску; **hypoxia**/кисневе голодування; **syn/sym** -(перед губними)/разом, з, з'єднання, сумісна дія: **synergismus** (synergia) сумісна діяльність органів у спільному напрямку; **cata-/вниз**: **catabolismus**/процес розпаду складних органічних речовин в організмі, деструктивний метаболізм; **meta-/між**, після **metabolismus** сукупність хімічних перетворень у живому організмі, що складаються з асиміляційної (anabolismus) та дисиміляційної (catabolismus) стадій; **ana-/вверх**, назад **anabolismus**/засвоєння, перетворення харчових речовин у живу речовину; конструктивний метаболізм; **anti-/проти** **antidotum**/протиотрута; **en-** (перед губними **em-**)/в, всередині: **encephalon**/головний мозок; **embryotrophia**/живлення зародка; **endo-/всередині**: **endocardium**/внутрішня оболонка серця; **epi-/на**, над **epigastrium**/надчерев'я; **para-** (перед приголосним) **par-** (перед голосним)/проти (відхилення від норми, помилкове, неправильне)/при, біля, коло: **paraplegia**/параліч нижніх кінцівок; **parotitis**/запалення привушної слинної залози; **peri-/навколо**, з усіх боків: **periodontitis**/періодонтит, запалення надкісничі зубного кореня; **di-/два** **diglossia**/роздвоєння язика; **mono-/один** **monobrachia**/однорукість. **Латинські префікси** менш активні у творенні клінічних ветеринарних термінів: **de-** (перед голосними **des-**): а) погіршення **degeneratio**/виродження, переродження б) заперечення **desinfectio**/знезараження; **dis-/розповсюдження**:

disseminatio /розсіювання; **in- (-im)** заперечення **insanabilis**/невиліковний (про хворобу); **con-**/поєднання, сумісна дія: **consilium**/ консилиум, нарада лікарів; **per-**/ рух через: **perforatio**/прорив, прокол; **post-**/після: **postoperativus**/післяопераційний **re-**/зворотність, повторність: **reinfectio**/повторне зараження; **sub-**/менший ступінь: **subacutus**/підгострий; **trans-**/переміщення у просторі **transfusio**/ переливання.

Висновки

Як свідчить матеріал субмови клінічної термінології ветеринарної медицини, переважна більшість термінів складена з використанням терміоелементів греко-латинського походження, що і є визначальною тенденцією розвитку терміносистеми ветеринарної медицини й у наш час. Для сучасного термінологічного словотворення клінічної ветеринарної лексики характерні всі основні способи, за допомогою яких поповнюється термінологічний запас професійної мови ветеринарного лікаря: семантичний, синтаксичний, морфологічний. Дослідження латинської клінічної термінології ветеринарної медицини на рівні лінгвістичного спостереження функціонування в словниках та наукових працях не лише дозволяють виокремити лінгвістичні аспекти фахових термінів, але й допомагають фахівцям цієї галузі медицини досконало володіти професійною мовою.

Перспективи подальших досліджень. Лінгвістична проблема вдосконалення латинської термінології підмови клінічної ветеринарії, її практичне втілення, яке трактуємо як цілий комплекс робіт щодо систематизації, кодифікації, впорядкування, уніфікації та стандартизації, а також нормування термінології, тобто перегляд терміносистеми відповідно до норм латинської та української мови. Аналіз вищевказаних термінологічних проблем вважаємо перспективними у подальших дослідженнях.

References

- Byelyayeva, O.M. (2016). Latyns'ko-ukrayins'kyy tлумachnyy slovnyk klinichnykh terminiv. K.: VSV «Medytsyna» (in Ukrainian).
- Bakhrushina, L.A. (1989). Spособy vyrazheniya antonimicheskikh otnosheniy v terminologicheskoy leksike (na materiale latinskogo i russkogo yazykov) Problemy uporyadocheniya meditsinskoy terminologii: tezisy dokladov Vsesoyuznoy nauchnoy konferentsii po problemam uporyadocheniya i standartizatsii meditsinskoy terminologii. Pod. red. D.S. Sarkisova. Moskva, 23–26 (in Russian).
- Vlasenko, V.M., Levchenko, V.I., & Rublenko, M.V. (2008). Tlumachnyy slovnyk klinichnykh terminiv veterynarnoyi medytsyny: navch. posib. dlya stud. f-tiv vet. med., slukhachiv In-tiv pislyadyplomnoyi osvity. K.: Urozhay (in Ukrainian).
- Kisel'ova, O.H. (2013). Metodyka navchannya medychnoyi terminolohiyi maybutnikh likariv Pedahohichnyy protses: teoriya i praktyka. 4, 62–68 (in Ukrainian).
- Krakovetskaya, G.A. (1979). Metaforizatsiya kak sredstvo formirovaniya meditsinskoy terminologii (na materiale drevnegrecheskogo, latinskogo, russkogo i ukrainskogo yazykov). Avtoref. dis kand. filol. nauk. K. (in Ukrainian).
- Ponomar, S.I., Bon'kovs'ka, S.H., & Bon'kovs'kyi, O.A. (2011). Slovnyk parazytolohichnykh veterynarnykh terminiv ukrayins'koyu, rosiys'koyu, anhliys'koyu ta latyns'koyu movamy. K.: «Ahrarna osvita» (in Ukrainian).
- RUSTVM (1994). Rosiys'ko-ukrayins'kyi slovnyk terminiv veterynarnoyi medytsyny (in Ukrainian).
- Svitlychna, Ye.I., Bazarova, V.I., & Zhuk, L.H. (2006). Klinichna terminolohiya: Navch. posib. dlya stud. vyshch. navch. Vyd-vo NFaU: Zoloti storinky (in Ukrainian).
- SMVT (1990). Slovnyk morfolohichnykh veterynarnykh terminiv. Levchuk V.S ta in. K.: Vyshcha shkola, (Lat., ukr., ros. movamy) (in Ukrainian).
- Tsekhmister, Y.V. (2002). Doprofesiyna pidhotovka uchniv u litseyi medychnoho profilyu: teoriya i praktyka: Monohrafiya. K.: Naukova dumka (in Ukrainian).